:: טעאטער — מוזיק — מואווים ::

אויף יודעל דובינסקי'ס שמחה

("טביה דער מילכיגער" אויפגעפירט פון וו. גאלדפאדען אין סטענדערד טעאטער.)

פון מ. פאגעל.

טביה — יודעל דובינסקי.
צייטעל — חנה טייטעלבוים.
חוה — ראזע זשעליאזע.
פאטער אלעקסיי — וואלף גאלדפאדען.

די מאנטאגדיגע פארשטעלונג אין סטענדערד טעאטער איז געווען יודעל דובינסקי'ס טריאומף. דער עולם איז געקומען צו גאסט צו יודעל דובינסקי, און דובינסקי, ווי א ליבער און גוטהארציגער בעל שמחה האט זיי אויפגענומען מיט דאס שענסטע און בעסטע. וואס ער און זיינע פריינט האבען געקענט פאר די געסט צוטראגען.

דער גרויסער עולם (הלואי אלע מאל אויפ'ן אידישען טעאטער געוואנט געווארען), די בלומען, מחנות און אוואציעס פאר'ן בעל שמחה, זיינע הארציגע ווערטער און עולם, — דאס אלץ האט געמאכט פיהלען, ווי די טעאטער פארשטעלונג וואלט געווען א מין כבוד פאר איינגעלאדענע געסט.

און וואלטען די מבינים צווישען עולם זיך געקענט באפרייען פון דער מדה פון פארגלייכען (אפשר איז עס א קרייגס אזא?) וואלטען זיי דאמאלסט געקענט פארשטעהן, אז עס איז מעגליך ווי געבען עפעס אנדערש, אויף אן אנדער אופן, און דאס זאל דארפען געאורטיילט ווערען לויט זיינע אינדיווידועלע מעלות און ניט דוקא אויף וויפיעל עס איז עהנליך, צי נאהענט צו דעם. וואס מיר האבען איינגעמאל געזעהן, געהערט אדער פארזוכט.

יודעל דובינסקי'ס "טביה דער מילכיגער" מוז נאר אויף אזא אופן אפגעשאצט ווערען, ווייל דער טביה, וואס מיר האבען געזעהן, איז דובינסקי'ס טביה, און אלס אזעלכער האט ער געהאט אלע מעלות און חסרונות פון דובינסקי'ס אלען.

מיט טביה'ן איז בכלל א צרה: ער איז פאר אונז אלעמען נישט קיין געבעדיגער מענש. נאר א באנריף אדער סימבאל, און ווען מען זעהט טביה'ן און לעבעדיגען זיך באוועגען אויף דער בינע, געשעהט דאס זעלבע, וואס עס געשעהט יעדעס מאל, ווען מיר זעהען א באנריף פארקערפערט. — מיר פיהלען שיעור נישט א חלול השם... אונז דוכט זיך, אז עס איז נישט דאס, מיר האבען ערווארטעט פיעל מעהר.

דובינסקי'ס טביה איז אבער געווען א לעבעדיגער באוועגליכער טביה, נישט קיין סימבאל. מיט טביה'ס צעהן מאס רייד, מיט זיין פשוט'קייט און טאג־טעג־ליכקייט, און אין דעם לינט דובינסקי'ס חן, וואס אפילו אין די מאמענטען, ווען טביה רעדט ווערטער, אין וועלכע ער ווערט א מויל פאר'ן גאנצען פאלק, האט עס דורכגעפירט פשוט און מענשליך, אהן דעם פאטאס און באטאנונג, וואס מיר וואלטען דערווארט. און אין זיין פשוט'קייט האט דובינסקי אונז געגעבען, דעם אייזערנעם טביה, וואס רעדט און וויינט, כאטש ער איז נישט קיין אידענע, אבער כלייבט טביה.

וואונדערבאר שעהן איז ער געווען אין זיין שמועסען מיט'ן גלח. דער כיטרער און פשוט'ער טביה־דובינסקי האט דארט געשיינט. און באזונדערס גראפטען איז ער געווען אין זיין איבערבעטען דיין מיט חוה'ן. נאכגעגעבען ביסלאכווייז, זיך אויסגע'טענה'ט מיט'ן רבונו של עולם, געמאכט אן איינגענעם קשבון הנפש — און דאס אלץ האט זיך געשנירעלט, אהן איבערשפרינגען און איבערייסען, אז זיין באשלוס צו פאהרען קיין ארץ ישראל ניכער ווי קיין פאלעסטינע האט זיך דא אויך אריינגעפלאכטען ווי א נאטירליכ־קייט און נישט קיין טיפזיניג סימבאלישע פראפאגאנדע שטיקע.

וואלף גאלדפאדען האט אין דער ראל פון גלח (פאטער אלעקסיי) דערלאנגט א פיגור און א שפיל וואס לאזט זיך ניט באהאנדלען אין דעטאלען. ער איז געווען דער ראל געווען ווי פון מראמאר אויסגע־האקט, וואו יעדעס קנייטשעלע און פינ־טעלע איז קינסטלעריש גע פארעמט. אין דעם צעטעל פון גאלדפאדען'ס געלונגענע ראלען דארף דער פאטער אלעקסיי פאר־נעמען דעם אויבענאן. סיידען גאלדפאד־דען האט נאך אין ארבעל עפעס אזוינס, מיט וואס ער וויל אונז איבערראשען.

א שווערע אויפגאבע האט געהאט דער שוין איינגעבירגערטער גאסט אין סטענדערד טעאטער, ראזע זשעליאזע: אפטאן אזא שפיצעל דעם אידישען עולם פון סטענדערד טעאטער — אוועקגעהן מיט א שנץ, זיך שמח'ען — אין נישט פארלירען זיין סימפאטיע. איז עס איהר געלונגען א דאנק איהר חנ'עודיג און אויסדרוקספולען שפיעלען. אין דעם גאנ־צען אנסאמבל איז זי געווען די טעאט־ראלישסטע, סימבאלישבאוועגליך און אפטעזיש.

חנה טייטעלבוים האט געגעבען א טייערע צייטעל, וואס האט זיך אמ־שטארקסטען ארויסגעוויזען אין לעצטען אקט ביים שטילען מאמענט פון איינ־פאקען די קליידער. זי האט דאמאלסט געשפילט בלויז מיט'ן פנים און הענט און עס איז געווען גענוג.

אסתר פיעלד איז געווען אין דער היים אין איהר ראל אלס גאלדע, ווי אלע מאל אין איהרע מוטער ראלען.

סימאן קראסנאף רייבט זיך שיער נישט אויף א סעמועל גאלדענבורג, זעהט אויס פון זיין ברייטליכען פארגעס אין דער ראל פון פעדקא.

הייטאן ראפאפארט (סטארשינא) און אלעקס אמאסיא (מיסיטא גאלאגאן) זע־נען געווען גאנץ גוט, אויסער ווען זיי זע־נען, דער צווייטער מעהר פון ערשטען, אראפ פון טראפ. אין די גאר קליינע ראלען האט מען קוים געזעהן נחמיה טאוויס'ן (דער סטאראסטא) און יצחק ליפינסקי'ן (וואלאסטנאי שריבער). טא־וויס איז געווען צו מעכאניש און סטע־רעאטיפ, כאטש עס האט זיך געזעהן, אז ווען מען גיט איהם א ווארט אין מויל, וואלט ער זיך געקענט מיט איהם אן עצה געבען. און ליפינסקי איז אריין און ארויס, אין אין דעם מאמענט איז ער גע־ווען גאנץ פיין.

דער סך הכל איז, אז "טביה דער מילכיגער" האט געגעבען א היבשען גע־נוס און געגוג שטאף ווענען וואס צו רע־דען אויף א לאנגע צייט נאך דער פאר־שטעלונג. און דאס מיינט עפעס ביים טעאטער באזוכער פון א "ליטעראריש־שער פארשטעלונג".

פריץ קרייזלער דער אינדיווידועלער גאזן

פריץ קרייזלער, וואס ווערט פון פיע־לע אנערקענט אלס דער גרעסטער פידעל קינסטלער פון אונזער צייט, איז פון די דאזיגע גאונים, וועמעס זשעני וואקסט

פריץ קרייזלער

מיט די יאהרען. געווינענדיג וועלט באר־ייהמטקייט אין זיין יוגענד אלס א וואונ־דער קינד, האט ער נאכדעם געדארפט פארטיידיגען זיין רעפוטאציע געגען דעם אלגעמיין פארשפרייטען ספק, די וואונ־דער קינדער קענען קענען זיך אנטוויקלען אין גענייאלע דערוואקסענע קינסטלער.

די אלע צווייפלער, וואס האבען זיך אין פיעלע פאלען ארויסגעוויזען געגעבען זיינען אבער אנגענעם אנטוישט געווארען ווען זיי האבען דערזעהן דעם קרייזלע־רען אלס דערוואקסענעם מיט א רייפען אין אינדיווידועלען פארנעהם.

און דאס איז איינע פון קרייזלערס איינגעשאפענען, — אז ער וואקסט מיט די יאהרען. פאר די, וואס האבען איהם געהערט מיט א צייט צוריק, ענט־פלעקט דער קינסטלער יעדעס מאל נייע מוזיקאלישע דערגרייכונגען, און דאס איז דערפאר, ווייל וויפיעל קרייזלער האט גע־לערענט פון זיינע רביים, לערענט ער פון זיך נאך אלץ און נאך פיעל מעהר.

ער איז אינדיווידועל אין זיין שאפען און ביי זיין קאנצערט. קומענדיג, דא־נערשטאנ. דערווארטען מוזיק לעבהאבער נייע איבערראשונגען פון קרייזלערס טא־לאנט.

דער לעקסיקאן פון אידישען טעאטער

פון ל. מלאך

א טייל פון דעם חלום, ניט נאך פון דעם רעדאקטאר, זלמן זילבערצווייג, און ניט נאר פון די אקטיארען, נאר אויך פון אידישען לייען־פובליקום, איז מקוים גע־וואָרען. דאס ווייטע הארייזאנטאלע, דאס כמעט אונגלויבליכע איז א ווירקליכקייט. דער ערשטער באנד פון אידישען טעאטער לעקסיקאן איז דערשינען.

איך בין ניט אויסען צו זוכען חסרונות און מחויב אודאי ניט. מסתמא אין עס ניט פריי דערפון. מען דארף אבער צוגעהן צו דעם ווערק פון אן אנ־דערען שטאנדפונקט. פון דעם שטאנד־פונקט אז דער בוך איז א שייער וואוהין זילבערצווייג האט איינגעזאמעלט אט די צווייטע אין צושפרייטע סיי נאנצע נאר־כען און סיי איינצינע זאנגען וואס זענען געוואקסען אויף די אידישע טעאטער־דער.

בלעטערענדיג די אכט הונדערט קאָ־לומנעס, די פיער הונדערט זייטען, גרוי־סען טאפעלטען פארמאט, דאכט זיך אז מען איז פארבלאנדזשעט אין אן אומענד־ליכען וואלד, אין א צויבער וואלד וואו יעדער בוים איז א לענענדיג, א מעשה'לע. עס איז די געשיכטע פון אידישען טעא־טער אין קנאפע אכט הונדערט ווערטיגע. עס איז די ביאגראפיע, ניט נאר פון אי־דישען ארטיסט, נאר פון אידישען טעא־טער דערצעהלט בלויז אין ערשטען באנד. אויף זיבען הונדערט און פינף און נייג־ציג נוסחאות עס איז א פארבינער ראמאן אין אהן, א שיעור קורצע קאפיטלעך, עס איז דער ערשטער אקט פון א פיעסע אין וועלכער עס באטייליגען זיך ערשט קרוב צו א טויזענט פערזאן.

אין וואס באשטעהט זילבערצווייגס חיפש מעלה?

קודם כל, וואס ער האט גוט רעזשי־סירט אט די דאזיגע פיעסע וואס הייסט "לעקסיקאן פון אידישען טעאטער". עס איז נאר קיין ספק ניט, אז ער האט גע־מוזט פון יעדענס מאטעריאל נאר ארויס־ציהען דעם תמצית, דעם קרן, געבען דעם אינהאלט און צו דער זעלבינער צייט שא־פען דעם נאנצען בילד. און אפילו ניט דורכגעהן פאר געוויסע דעטאלען וואס איז נוגע צו דער כאראקטעריסטיק פון דעם אדער אנדערען קינסטלער.

עס איז קיין ספק ניט, אז אויף זיין שטודיום וועג, האט זיך דער מחבר אנגע־טראפען אויף א רייכען קוואל פון טעא־טער מאטעריאלען. און אנטרעפענדיג אזוי פיעל מאטעריאלען סיי פון געשטארבענע און סיי פון לעבעדיגע ביהנהעהלדען האט זיך זיכער זילבערצווייג געקאנט לאזען מיטשלעפען פון זיין איינענעם מאטעריאל און אנשטאט א ווערק אין ענציקלאפעדיע פארם, וואלט עס געווען א גרויסע שטו־דיע ווענען אידישען טעאטער און טעאטער קינסטלער, דאמאלט, קען זיין מיר ווָאלטען בערייכערט געווארען מיט א וויכטיג ווערק, אדער דער הויפט צוועק וואלט געווען פארלוירען גענאנגען סיי פון דעם מחבר און פאר דעם אידישען לייען עולם.

אבער זילבערצווייג האט זיך גע־האלטען קאנצענטרירט, אין די אנגעציי־בענטע ראמען, דערפאר איז נאטירליך, ווען זילבערצווייג זאגט אין זיין איינלייר־טונג "דער לעקסיקאן פון א אידישען טעאטער איז בלויז א רעניסטראר פון דער טעטיגקייט פון די פערזאנען, וועמענס ביאגראפיעס ער ברענגט, אבער ער גיט ניט קיין קריטישען אנאליז וועגען זייער טעטיגקייט".

דער לעקסיקאן האט אין זיך די הויפט מעלה, וואס עס איז געשיכטע און עס וועהט ניט פון דעם מיט שימער. עס איז אפשר דערפאר, וואס דאס אידישע טעאטער בכלל, איז ניט קיין "פארעלטער־טע געלע בלעטער" און די ביאגראפיעס פון די בראדער זינגער, פון די אלטע בדחנים, פון גאלדפאדען און זיינע מיט־פיאנערען, זיינען נאך ניי און פריש אין אונזער בלוט, און אפשר איז עס דערפאר, וואס דער מחבר האט עס געגעבען אין אזא קורצע און קאנדענסירטע פארם. עס איז גלאט כדאי, און עס שאפט גרוים הנאה באמת, ווען מען זיצט זיך אוועק איבער דעם בוך און מען בלעטערט זיך דורך די קנאפע טויזענט ביאגראפיעס. עס איז נאנץ אנגענומענער לייען שטאף. עס איז ניט צוזאמענגעשטעלט לויט א באשטימטען רוטין ווי פון די מעטריקעס ארויס... פארקעהרט, דא זעהט מען אז דער מחבר וויזט ארויס אט דאס שטענדעניש אין דעם פארשידענארטיג בעארבייטען דעם מאטעריאל. ניט צופו־צען און ניט צוגעבען. אבער געשאפען האט ער א געוויס רעמעל ארום יעדען פון די כאראקטערען. אין עטליכע ווערטער, אפטמאל, קוים אין א זאץ, איז עס געלונ־גען זילבערצווייג'ן טויטען ארכיוו־מאטע־ריאל צו פארוואנדלען אין צאפעלדיג לייען־שטאף.

זילבערצווייג האט זיך געהאלטען אין אן אין דעם אומנאר־מאלקייט פון אידישען פאלק לינט א מאל א טובה. קאן זיין וועג א קאמיטעט וועלט זיך נגנומען צו דער ארבייט וואלט (גרינדליכער ניט) זי געווען אויסגעבייטערטער, וואלט עס אפשר ניט געטראגען "מאטעריאלען פאר דער פארשונג" נאר שוין פירושים אויף דער פארשונג, נאר אזוי לאנג ווי די אונ־טערנעהמונג איז געבוירען געווארען, אויסגעוואריטט זיך און זיך אויסגעפיקט אין אין איין איינצינען פערזאן. אין זלמן זילבערצווייג, האט במילא נעמוזט קומען איינער, אי א שריפטשטעלער אי א שוישפיעלער וואס זאל זיך שטעלען אין נאהענטער מיטארבייטערשאפט פון דעם מחבר און דערמעגליכען אז די אויס־גאבע זאל קריגען געהערינען איינדרוק.

ווי באוואוסט האט די ניי יארקער אידישע אקטיארען יוניאן געהאלפען פי־נאנסירען די דאזיגע אונטערנעהמונג. במילא איז שוין דער לעקסיקאן ארויסגע־גאנגען אונטער איהר השגחה. און איז שוין במילא געווארען פארגאנצווארטליך פאר דער רעדאקציע. אלס פיעל יוצא דערפון האט זי צווישען אנדערע דעלע־גירט יעקב מעסטלען אין רעדאקציע־ראט און נאהענטער מיטארבייטער פון זלמן זילבערצווייג.

און דא האט מען געדארפט ארויס־וויזען אמת'ע פעדאנטישקייט, געדולד און אהן א שיעור געדולד. מיר איז אויסגע־קומען צו זעהן ביי וואסערע באדינגונגען

(פארזעצונג אויף פיידזש 2)

דער צווייטער קאנצערט פון טאראנטאר סימפאניע

די "בין השמשות" קאנצערטען פון דעם טאראנטאר סימפאניע ארקעסטער זענען געשעהענישען אין דער טאראנ־טאר מוזיקאלישער וועלט. די ערשטע צוויי קאנצערטען פון דעם סעזאן האבען נאך גערענט די נייגעריגקייט פון די מוזיק־ליבהאבער. דער ערשטער קאנצערט האט געדארפט צייגען צום ערשטען מאל דעם נייעם דיריגענטן, דר. ערנסט מעק־מילען. און נאכדעם ווי אין שפיץ פון ארקעסטער איז אפגעשטאנען ניין יאהר צייט דער נאר־וואס פארשטארבענער דר. לואידזש פאן קוניץ, איז עס א נסיון אויפצוטרעטען פאר'ן פובליקום, וואס איז צוגעוואוינט צו א באקאנטער פיגור, צו געוויסע דרכים און טעמפעראמענט פון א געוויסען מין. געוואלט האט מען זעהן, ווי וועט דר. מעקמיליאן זיך איינפאסען אין זיין ראל.

דער צווייטער סימפאנישער קאָנ־צערט ווידער האט אונז געדארפט צייגען אונזער (אונזער — ווייל א טאראנטאר, אונזער — טאקע אויך ווייל א איד), קאָנ־צערט מייסטער עליע ספיוואק אלס סאָ־ליסט ביים ארקעסטער.

דער קאנצערט דעם 10־טען נאוועמ־בער האט פאלשטענדיג באפרידיגט די דאזיגע נייגעריגקייט.

לאלא'ס "שפאנישע סימפאניע", אין וועלכער עליע ספיוואק איז אויפגעטרא־טען אלס סאָליסט, איז א וויכטיגע מוזיקאלישע שאפונג. עס האט א רייכ־קייט פון טאָן, קאליר־פול אין כאראקטער און א זעלטענעם ריטם. ערטערווייז איז עס אזוי גראציעז מעלאריש, אז עס פאר־כאפט מיט זיין פאלקס כאראקטער.

פון די פינף טיילען פון דער סימ־פאניע האט דער ארקעסטער געשפילט דריי: אלעגרא נאָן טראפאָ, אנדאנטע און אלעגרא.

עליע ספיוואק האט אין יעדער פון

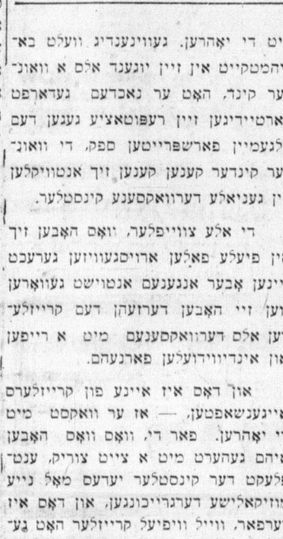

עליע ספיוואק

זיי, ווי פארשיעדענארטיג אין טעמפאָ זיי זענען, אפגעהיט דעם איינגען כאראק־טער. ערטערווייז, און דאס איז אפשר מעהר די שולד פון ארקעסטראציע, האט איהם געפעהלט די שטארקייט לגבי דעם הינטערגרונט פון ארקעסטער. ער איז אבער אויך אין די זעלטענע מאמענטען פארבליבען דער סאליסט און טאָן געבער.

אין דער גאנץ פארוויקעלטער אר־קעסטרירונג האט עליע ספיוואק געשאָ־פען אן ארגאנישען טייל פון דער סימ־פאניע, און ארויסגעוויזען א בריליאנט־קייט אין טעכניק, וואס האט איהם און דעם ארקעסטער פיעל כבוד אנגעטאָן.

וואונדערבאר איז ער געווען אין דער אנדאנטע. אפשר וועט עס הייסען אידי־שע קרענקלאכקייט, אבער אונז דוכט זיך, אז ספיוואק איז געווען אזוי פאטיש דרייסט און טיף אין דער אנדאנטע, ווייל מיט איהר נאנצער ענוואטיש שפאניש־קייט פארכאפט זי ערטערווייז מיט איהר אידישלאכער מתיקות. זאל עס זיין נאך א ראיה וועגען דער שייכות פון אידישער טראדיציאנעלער מוזיק מיט שפאנישער פאלקס מוזיק?

שוין מיט די ערשטע טענער פון דער אנדאנטע האט ער בריט ארומגעכאפט די צוהערער און אנטוויקעלט א מארנע קלארקייט און זיסקייט וואס האט זיך אויך שפעטער איבערגע'חזר'ט.

די שטארקסטע פון די דריי טיילען איז געווען די אלעגרא און דארט האט ספיוואק באוויזען א בריליאנטענע בא־וועגליכקייט.

דר. מעקמיליאן האט מיט אן ארום־נעמענדען קאנטראל געפירט מיט'ן אר־קעסטער. זיין אנגעשטרענגטע אויפפא־סונג וועג אויף אלע טיילען פון גרויסען אר־קעסטער, זעהט זיך אן מעהר אויף דעם ענטפער, וואס ער קריגט פון ארקעסטער, ווי אויף איהם. זיין פינקטליכקייט און האארמאניזירען דאס פארשיידענארטיגע, האט ער באזונדערס גלענצענד ארויסגע־וויזען אין דעם לעצטען נומער אין עלגאר'ס אווערטור "קאקעין".

מ. פ.

א דאנק

רעדאקטאר "דער אידישער זשור־נאל"!

דערלויבט מיר דורך אייער צייט־טונג אויסצודריקען מיין הארציג־סטען דאנק צו דער פארוואלטונג פון "אידישען זשורנאל" אפר דער ברייטער שטיצע, וועלכע איז מיר געגעבען געווארען צו מאכען מיין עהרן אוועגען פאר אזא גרויסען דערפאלג.

איך פיהל, אז אהן דער דאזיגער שטיצע וואלטען ניט געקענט דער־גרייכט ווערען אזעלכע וואונדערבאר־רע רעזולטאטען.

איך פיהל, אז איך בין שולדיג דעם "אידישען זשורנאל" א גרויס־סען דאנק, און ספעציעל אייך פערזענליך.

נעהמט אן, איך בעט אייך, מיין אויפרדרוק פון שעוונג און אכטונג, צייכען איך מיט דאנקבארקייט, אייער.

יודעל דובינסקי.

דער צווייטער קאנצערט פון טאראנטאר סימפאניע

אלע פרויען קענען יזען

עקס־לאַקס

(אין ענגליש EX-LAX)

דער געשמאקער אפפיהר־מיטעל.

פיעל אפפיהר־מיטלען זיינע שעדליך פאר שווענגערע פרויען און זויגענדיגע מוטערס. עקס־לאקס איז אבסאָ־לוט אומשעדליך פאר אלע פרויען אין יעדען צושטאנד. עקס־לאקס איז שוין גוט באקאנט אלס דאס בעסטע פאמיליען־מעדיצין צו רעגולירען דעם מאגען.

עקס־לאקס קומט אין 2 פארמען! „טשאקאלאד" און „פיג־פלעיוואר" (פייגען).

אין אלע דראג סטארס.

ראדזשערס

פאקאהאנטאס

"האסטלעס"

יעדער וואגאן פון די קוילען, וואס קומט אן צו אונז ווערט פארזיכטיג עקזאמינירט, אזוי אז אונזערע קאסטומער קענען זיין אבסאלוט זיכער וועגען זיין עכטער קוואליטעט.

The ELIAS ROGERS Company Limited

אלפרעד ראדזשער, פרעזידענט.

איין טאָן מיינט 2,000 פונט

THE VERY BEST ROGERS FUELS

אדרעס אפיס: עלגין 0482.